

Föräldraskapsstöd i Umeå kommun

Kartläggning 2023

Om Umebrå

Umebrå är Umeå kommuns lokala brotts- och drogförebyggande råd. Umebrå består av representanter från kommunen, polisen och Region Västerbotten. Rådet är ansvariga för den samverkansöverenskommelse som finns mellan Umeå kommun och Polismyndigheten.

Umeå kommun arbetar för att förebygga brott och skapa trygghet. Tillsammans med andra aktörer vill Umebrå skapa ett tryggare och säkrare Umeå. Arbetet med att minska brottsligheten och öka Umeåbornas trygghet sker i samverkan med bland annat polisen och Region Västerbotten, men även med fastighetsägare, näringsliv, föreningsliv och civilsamhället.

Den viktigaste utgångspunkten för Umebrå är att medborgarna i Umeå kommun ska fortsätta känna sig trygga och uppleva livskvalitet i en växande stad.

Författare:

Frida Davidila

Umebrå, Strategisk utveckling

Besök: Stadshuset, Skolgatan 31A

Postadress: 901 80 Umeå

090–16 10 00

umea.kommun@umea.se

www.umea.se

Förord

Denna rapport erbjuder en systematisk kartläggning av föräldraskapsstöd i Umeå kommun. Initierad genom en medborgardialog och ytterligare motiverad av regeringens finansiella bidrag, avser kartläggningen att ge en grundlig översikt och identifiera områden för förbättring. Analysen avslöjar en diversifierad portfölj av program som varierar i syfte, metodik och målgrupper, med särskilt fokus erbjudande föräldraskapsstöd och dess tillgänglighet.

En betydande upptäckt är bristen på stöd till vissa målgrupper, vilket belyser behovet av inkluderande och specialiserade program. Rapporten understryker vikten av en holistisk syn på föräldraskapsstöd, som erkänner socioekonomiska utmaningar som bostadsproblem och arbetsmarknadens variabilitet. Språk- och kulturskillnader framstår som signifikanta utmaningar, vilket pekar på behovet av kulturell kompetens och flerspråkighet i programutformningen.

Rapporten rekommenderar förstärkt samordning mellan olika initiativ och en djupgående och kontinuerlig behovsanalys i syfte att utveckla en mer inkluderande och effektiv föräldraskapsstödsstruktur i Umeå kommun. Denna ansats är avgörande för att möta de nuvarande och framtida behoven hos kommunens familjer.

Innehållsförteckning

1. Introduktion	7
1.1 Syfte och frågeställningar	7
1.2 Avgränsning	7
2. Bakgrund	8
3. Teori	9
3.1. Kartläggning	9
3.2 Centrala koncept.....	9
4. Metodologi	10
4.1 Kvalitativ metod.....	10
4.2 Urval.....	10
4.3 Begränsningar	10
5. Analys.....	11
5.1 Universellt föräldraskapsstöd.....	11
5.2 Riktat föräldraskapsstöd.....	11
5.3 Föräldraskapsstärkande gruppverksamhet	17
5.4 Föräldraskapsstöd inom vård och socialtjänst.....	19
5.5 Identifierade behov	19
6. Diskussion	20
7. Sammanfattning.....	23
8. Litteraturlista	24
7. Bilaga	27

1. Introduktion

För cirka ett år sedan initierades en medborgardialog rörande segregation, i samband med Umeå Växer Tryggt och Säkert (UVTS). Syftet var att skapa en lägesbild av den rådande segregationen och att identifiera potentiella lösningar. I detta sammanhang framom ett behov av föräldraskapsstöd, särskilt till nyanlända familjer.

Insatser inom föräldraskapsstöd i Umeå kommun sker på olika nivåer, genom olika former och inom olika organisationer. Detta fragmenterade landskap leder till en ökad risk för överlappande arbete och ineffektivitet. Vidare har Umeå mottagit signaler från flertalet skolor vilka belyser behovet föräldraskapsstöd. Tidigare inom Umeå kommun har socialtjänsten och elevhälsan stått ansvariga över föräldraskapsstödet. För närvarande saknas en tydlig ansvarsstruktur.

För att adressera denna komplexa situation beslutade Socialstyrelsen tidigt 2023 att en kartläggning skulle genomföras med syfte att skapa en översyn av de befintliga programmen och resurserna, med målet att uppnå en mer samordnad och effektiv ansats. Detta även i syfte att på sikt utgöra underlag i arbetet med att minimera risken för dubbelarbete men också uppdaga obesvarade behov i befintliga föräldraskapsstöd.

Behovet av en kartläggning av föräldraskapsstödet i Umeå förstärks ytterligare genom att regeringen den 22 juni 2023 delegerade ett uppdrag till Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) att betala ut och följa upp en satsning på statsbidrag om totalt 375 miljoner kronor till kommuner och regioner för förstärkta föräldraskapsstödjande insatser 2023. Syftet med medlen är att skapa en ökad och jämlik tillgång till föräldraskapsstöd i hela landet, samt bidra till att förebygga kriminalitet för barn och unga (Regeringskansliet, 2023).

1.1 Syfte och frågeställningar

Kartläggningens syfte är att skapa en samlad bild av föräldraskapsstödet i Umeå kommun och bedöma relevansen av befintliga föräldraskapsstödsprogram. Kartläggningen ska svara på följande frågor:

1. Hur kan utbudet av program inom föräldraskapsstöd i Umeå kommun karakteriseras?
2. Vilka är de primära skillnaderna i utformning och inriktning mellan föräldraskapsstödsprogrammen som erbjuds av olika verksamheter inom Umeå kommun?
3. I vilken grad är de olika föräldraskapsstödsprogrammen relevanta och anpassade till målgruppens specifika behov och förutsättningar?

Denna kartläggning syftar till att detaljerat analysera föräldraskapsstöd i Umeå kommun. Vi utforskar utbudet, målgruppsanpassningen, skillnader i utformningen av olika program, deras räckvidd och tillgänglighet. Genom att bedöma programmens relevans och anpassning mot familjers behov, siktar vi på att identifiera förbättringsområden och föreslå strategier för att stärka och utvidga föräldraskapsstödet effektivitet inom kommunen.

1.2 Avgränsning

Det primära målet med denna kartläggning är att systematiskt undersöka och dokumentera de nuvarande former av föräldraskapsstöd som finns tillgängliga inom Umeå kommun. Denna undersökning syftar inte till att identifiera eller analysera samtliga behov av föräldraskapsstöd i Umeå kommun. Följaktligen omfattar inte kartläggningen någon behovsanalys. Respondenters observationer av behov iaktas och dokumenteras, utan att analyseras djupare.

2. Bakgrund

Föräldraskapsstöd är av betydande vikt i att katalysera positiva förändringar inom familjestrukturen, enligt befintlig forskning (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2023). Dessa program bidrar till att förbättra familjedynamiken, minska konflikter och stärka förälder-barn-interaktioner. Studier indikerar att sådana interventioner, som ofta är manualbaserade och innehåller praktiska övningar, inte bara gynnar familjens harmoni utan också barnens sociala och emotionella utveckling. Dessutom framhävs föräldraskapsstöd för dess kostnadseffektivitet, vilket erbjuder ett hälsoekonomiskt värde. Denna typ av stöd, särskilt under barnens tidiga år, är avgörande för att lägga grunden för barnets framtida välbefinnande och social kompetens (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2023).

MFoF har i samarbete med Brottsförebyggande rådet (Brå) och andra myndigheter utvecklat en handlingsplan för brottsförebyggande föräldraskapsstöd, med syfte att stärka föräldrars roll som skyddsfaktor för ungdomar. Viktiga slutsatser från arbetet hittills innefattar behovet av kontinuerligt föräldraskapsstöd, förbättringar i uppföljning och utvärdering, samt nationell samordning. Fem centrala målsättningar presenteras: 1) Stärka föräldraskapsstödet inom tidiga samordnade insatser; 2) Tydliggöra föräldraperspektivet i kommunala lägesbilder; 3) Anpassa stödet till föräldrar som behöver extra uppmärksamhet; 4) Erbjuder föräldraskapsstöd till asylsökande föräldrar; 5) Utveckla nationellt arbete kring uppföljning och förvaltning inom brottsförebyggande föräldraskapsstöd (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2023)

MFoF har identifierat flera risk- och skyddsfaktorer relaterade till normbrytande beteende hos barn och unga. Riskfaktorer spänner från individuella egenskaper som impulsivitet och nedstämdhet till föräldraattribut som psykisk ohälsa och ekonomiska svårigheter. Å andra sidan kan positiv skolanknytning och konstruktiva uppfostringsstrategier fungera som skyddsfaktorer. Det är viktigt att förstå att dessa faktorer ofta interagerar i ett komplext samspel, och att isolerade faktorer sällan orsakar normbrytande beteenden (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2022).

I utredning kring brottsförebyggande föräldraskapsstöd har MFoF särskilt fokuserat på föräldrars behov av stöd när deras barn är i åldrarna 6–18 år. Stödet som är tillgängligt under småbarnsåren, genom mödra- och barnhälsovården och öppna förskolor, minskar markant när barnen börjar i förskoleklass. MFoF har identifierat flera arenor som erbjuder föräldraskapsstöd för denna åldersgrupp, inklusive skolor, hälso- och sjukvård, socialtjänst och civilsamhället. Dock upplever många föräldrar att det är svårt att hitta stöd i takt med att barnen blir äldre (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2023).

I sitt arbete med brottsförebyggande föräldraskapsstöd har MFoF identifierat specifika grupper av föräldrar som särskilt behöver extra uppmärksamhet. Detta inkluderar föräldrar som upplever egen sårbarhet, såsom kognitiva svårigheter, ekonomiska svårigheter samt migration och asylprocesser. MFoF betonar att föräldrars egna psykologiska och sociala utmaningar är riskfaktorer för normbrytande beteenden hos barn och unga. Samtidigt observerar MFoF en brist inom nuvarande föräldraskapsstödsprogram, som ofta inte inkluderar eller förutsätter psykologisk behandling av föräldern. Detta kan leda till att stödsatserna blir ineffektiva om de inte också adresserar föräldrarnas egna behov (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2022).

3. Teori

3.1. Kartläggning

Brå, polisen och Sveriges Kommuner och regioner (SKR) har arbetat fram teorier och metoder för lokalt brottsförebyggande arbete (Brå, 2016). Processuppföljning definieras som en bedömning över vad, hur och varför något har genomförts. Effekttuppföljning definieras som en bedömning av hur ett arbete rimligen kan ha påverkat ett problem. Kartläggningens syfte är att skapa en samlad bild av föräldraskapsstödet i Umeå kommun, bedöma relevansen av insatser inom föräldraskapsstödet och göra rekommendationer för hur föräldraskapsstödet ska utvecklas framöver. Metoden för kartläggning utgår därför ifrån processuppföljning och till en viss del effekttuppföljning för att uppnå syftet (Brå, 2016:82-83).

3.2 Centrala koncept

Föräldraskapsstöd

MFoF definierar föräldraskapsstöd som följande:

“Ett föräldraskapsstödsprogram (eller metod) utgörs av en intervention med en tydlig programteori. Det har ett standardiserat, manualbaserat innehåll, baserat på teoretiska utgångspunkter som till exempel anknytningsteori eller social inlärningsteori och en terapeutisk grund som exempelvis kognitiv beteendeterapi.” (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2022). Stöd till föräldrar som faller bortom definitionen av MFoF inkluderas i kartläggningen och benämns föräldraskapsstärkande gruppverksamhet.

Relevans

Kartläggningen inkluderar en bedömning av relevans och inte effekt enligt effekttuppföljning av anledningen att en mätning av effekter i den mening av kausala samband förutsätter att ett programs design har inkluderat en randomiserad kontroll studie (RCT) från starten av programmen (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2022). Kartläggningen utförs post och inter programutförande och kan därför inte upprätta ett utredningssamarbete med RCT med respektive program. Med anledning av kartläggningens begränsade resurser och tid och programmets egna utredningsmetoder, lämpar sig begreppet relevans framför effektivitet som mer användbart för syftet med kartläggning av föräldrastöd.

Vidare är en bedömning av relevans, enligt indikatorerna av Hanberger (Hanberger, 2020), en direkt reflektion av utförandet av en föräldraskapsstödmätning enligt MFoF:s definition av föräldraskapsstöd. Relevans bedöms enligt definitionen av Hanberger (Hanberger, 2020) och en insats anses relevant a) när den bygger på vetenskaplig forskning eller praktisk erfarenhet. b) om den är formulerad utifrån en specifik syn på problemet och om det finns en logisk koppling till denna problemuppfattning (problemrelevant). Om problemuppfattningen förändras, skulle andra insatser bli mer relevanta. c) om det finns en logisk koppling mellan insatsen och de uppsatta målen (målrelevant) (Hanberger, 2020).

4. Metodologi

4.1 Kvalitativ metod

Denna kartläggning grundar sig i en kvalitativ metod genom intervjuer och dokumentanalys. Dokument och intervjumaterial analyserades genom tematisk analys. Tematisk analys är en metod för att identifiera, analysera och rapportera mönster (teman) inom data. Processen involverar kodning, sökning, och granskning av teman, vidare namngivning och rapportering av fynd.

4.2 Urval

Inledningsvis bokades intervjuer med strateger på regional och kommunal nivå inom brottsförebyggande och föräldraskapsstöd. Programledare på tidigare kända föräldraskapsstödsprogram i Umeå kontaktades för intervju. Genom snöbollseffekten kontaktades och intervjuades programledare och ansvariga personer för olika föräldraskapsstödprogram inom Umeå kommun. Vidare intervjuades skolpersonal, ideella organisationer och socialtjänstsekreterare som direkt arbetar med barn och föräldrar men som inte erbjuder föräldraskapsstöd inom respektive verksamhet för att undersöka behovet för föräldraskapsstöd. På grund av begränsade resurser intervjuades inga föräldrar eller barn. 38 individer kontaktades och 29 individer har intervjuats under oktober och november 2023. Dokument om respektive program har inhämtats från MFoFs hemsida, forskningsdatabaser, programhemsidor och respondenter. Kartläggningen är begränsad till det geografiska området Umeå kommun. Således står det klart att de erhållna insikterna främst avspeglar en lokal verklighet och kan inte utan vidare antas vara representativa för andra geografiska regioner. Inkluderingen av professionella aktörer såsom strateger och programledare garanterar tillgång till expertkunskap om föräldraskapsstödsprogrammets utfall och relevans. Användningen av snöbollsurval möjliggör en organisk expansion av respondentkretsen, vilket leder till en bredare uppsättning perspektiv och erfarenheter.

4.3 Begränsningar

Urvalet i kartläggningen av föräldraskapsstöd begränsas av ett övervägande fokus på professionella aktörer som ledare för föräldraskapsstöd och andra professioner vilket riskerar att leda till en ensidig framställning som främst speglar professionellas synpunkter och underrepresenterar föräldrars och barns erfarenheter och behov. Denna brist på mångfald i perspektiv förstärks av den metodologiska ansatsen med snöbollsurval, vilket bidrar till en homogenitet i de professionella respondenters åsikter och erfarenheter. Denna begränsning i urvalet och metodiken kan påverka kartläggningens förmåga att ge en heltäckande bild av föräldraskapsstödet i Umeå kommun. Analysen kommer därför att vara omfattande dock inte heltäckande av alla föräldraskapsstöd, och utgör främst en ögonblicksbild av nuläget. Vidare görs en avvägning i vad som inkluderas i konceptet föräldraskapsstöd och vid gränsdragningar kan potentiellt vissa stöd exkluderas.

Tidigare forskning tyder på att vid användandet av familjerapporter uppstår det en "förväntansbias" hos föräldrarna som kan styra deras tolkning av de förändringar som sker över tid (Havighurst et al., 2009; Wilson et al., 2016). Forskning har visat liknande "förväntansbias" genom kraftigare programeffekter när det är personer som utför programmet också utvärderar programmet relativt till när oberoende aktörer utvärderar (Eisner et al., 2012). Ovan nämnda förväntansbias tas i beaktning i bedömningen av uppföljning och utvärdering av föräldraskapsstöd. Oberoende utvärdering av program prioriteras, där forskare eller konsulter utanför programmet ansvarar för att bedöma dess effekter. Vid bristande uppföljning av program, används befintliga material för att i största möjliga mån uppskatta programmets utfall och relevans.

5. Analys

5.1 Universellt föräldraskapsstöd

Föräldraskapsstödsprogram i Umeå kommun uppvisar variation i termer av probleminentifiering, behov, syfte, metod och uppföljningsprocesser. I Sverige, inklusive i Umeå kommun, implementeras universellt stöd för föräldrar med barn mellan 0 och 5 år, som består av flera komponenter. En av dessa komponenter är föräldraförberedande grupper, avsedda att bistå blivande föräldrar i förberedelsen inför föräldraskapet. Mödravårdscentralen (MVC) anordnar grupper för blivande mammor, vilka tillhandahåller information och stöd för att främja en gynnsam start för familjen. Ytterligare en aspekt av detta universella stöd är barnvårdsprogrammet vid Barnavårdscentralen (BVC), som inkluderar regelbundna möten med BVC för att övervaka barnets utveckling och tillhandahålla rådgivning och stöd till föräldrarna fram till barnet når 6 års ålder. Öppna förskolan representerar ännu en del av detta stöd, erbjudande en plats där föräldrar med små barn kan samlas, interagera och dela erfarenheter. Denna miljö bidrar till att främja social interaktion för både barn och föräldrar. Information om universellt stöd till föräldrar med barn i åldern 0–6 år kan erhållas genom att kontakta den lokala familjecentralen eller vård- och hälsocentralen.

5.2 Riktat föräldraskapsstöd

Vid övergången till riktat stöd för föräldrar med barn i åldern 0–17 år framträder en rad olika program och initiativ. En detaljerad översikt av varje föräldraskapsstödsprogram presenteras först enligt definitionen från MfoF, följt av en detaljerad översikt av föräldraskapsstärkande gruppverksamheter inom Umeå kommun. Samtliga stöd erbjuds utan föregående bedömning eller utredning av myndighet.

Salam Familj

Salam Familj är ett initiativ som erbjuder mångfacetterat stöd till utrikes födda föräldrar i Umeå kommun, med fokus på att stärka deras föräldraskapsfärdigheter inom en svensk kontext. Programmet omfattar tre huvudaktiviteter: grupper för föräldralediga som tränar svenska, digital träning, och specifikt utformade föräldraskapsstöd i grupp.

Föräldraskapsstödet är till föräldrar med barn 0–12 och 13–19 år. Programmet är noggrant anpassat för individer med kort eller ingen skolbakgrund. Med tillgång till barnpassning och erhållen middag, underlättas föräldradeltagande. Programmet, som är manualstyrt, består av 5 träffar och varar omkring 2 timmar vardera, längden kan variera beroende på gruppens diskussioner och närvaron av tolk. Teman skiljer sig mellan grupper riktade mot föräldrar till barn och tonåringar, vilket gör det möjligt att adressera åldersspecifika utmaningar och behov. Programmaterialet är ledande utan att vara dikterande och kan anpassas efter gruppen i rummet. Programmaterialet är öppet för allmänheten och kräver ingen förutbildning för ledare, även om en halvdagsutbildning erbjuds. Programmet ges på flera språk och arbetar med tolk. Marknadsföringen sker främst genom fotarbete, vilket för projektansvariga har visat sig vara mest effektivt för att nå målgruppen. För tillfället erbjuds *Salam Familj* föräldraskapsstöd på förskolor och skolor i stadsområdet Ersboda, och andra stadsdelar inom kort. Programmet erbjuds av Umeå kommun.

Bakgrunden till *Salam Familj*, som initialt finansierades av Asyl-, migrations- och integrationsfonden (AMIF) och Umeå kommun mellan 2020 och 2022, bygger på en solid grund. Utgångsmaterialet för projektet utvecklades genom en omfattande och grundlig process som omfattade granskning av tidigare forskning på föräldraskapsstöd och intervjuer med målgruppen. Dialoger med yrkesverksamma, inklusive lärare, förskollärare, BVC-sköterskor, kuratorer och flyktingkonsulenter, säkerställde att materialet var både välgrundat och skraddarsytt efter målgruppens specifika behov och omständigheter.

Programmet *Salam Familj* syftar till att stödja utrikes födda föräldrar med låg utbildning och analfabetism genom att tillhandahålla anpassat material, inklusive visuella och filmiska resurser, med tolkar som agerar som ledare. Dess fokus ligger på att utveckla förståelse för svenska samhällsnormer och värderingar, särskilt relaterade till föräldraskap och barnuppfostran. Centrala delar av programmet innefattar samarbete med socialtjänsten för att motverka desinformation och hantering av social isolering och kulturella skillnader. Det lägger även vikt vid effektiv kommunikation, förståelse för barns utveckling och behov, samt konflikthantering. Målet är att stärka deltagarnas förmåga och självförtroende i deras föräldraskap och strävar efter att minska social isolering genom att uppmuntra nätverksbyggande och skapa en stödjande gemenskap.

Detta program är välanpassat till sitt specifika mål, vilket framgår av dess inriktning på praktiska färdigheter och förståelse för det svenska samhället. Dess logiska förankring till problematiken kring utrikes födda föräldrar med låg utbildning och analfabetism är tydlig. Programmet använder anpassat material och tolktjänster för att bemöta dessa utmaningar effektivt. Forskningsförankringen är godtagbar, med utgångsmaterial utvecklat genom omfattande studier av tidigare forskning och samråd med målgruppen och yrkesverksamma.

En oberoende utvärdering designades under projekttiden av Ingvar Rönnbäck vid ADEP 2021/2022 vilket visade att programmet var framgångsrik organisatoriskt. Deltagande föräldrar fyllde i en enkät före och efter avslutad kurs vilka analyserades internt. Deltagarnas respons indikerade att de direkt hade hjälpts av kursmaterialet i sitt föräldraskap. De rapporterade även att mötena med socialtjänsten bidrog väsentligt till en ökad förståelse för myndighetens arbete och ledde till en känsla av större trygghet i sitt föräldraskap i Sverige. Responsen från deltagarna indikerar en positiv påverkan. Programmet har inte genomgått någon oberoende utvärderingsprocess av dess effekter eller RCT.

Föräldraskap i Sverige (FÖS)

FÖS är ett program för föräldrar med barn i åldrarna 0–18 år, särskilt inriktat på att underlätta integrationen av nyanlända föräldrar i det svenska samhället. Programmet är baserat på stark programtrohet och är strikt manualbaserat. Programmet sammanför grupper om 10–15 föräldrar för möten som varar 2,5 timmar vardera, och totalt möts deltagarna 5 gånger. Programmet kan ges på lätt svenska och arbetar med tolk. För att leda en grupp inom FÖS krävs en specifik utbildning som varar i 2,5 dagar, en utbildning som tillhandahålls av BRIS. Programmet erbjuds inom primärvården på Ersboda med ledare från regionvästerbotten och socialtjänsten, inklusive barnmorska, förskolepedagog och socialsekreterare.

Sedan starten 2019 av Stockholm Stad och Länsstyrelsen i Stockholms län, har programmet spridits nationellt i samarbete med BRIS. Detta initiativ är ett svar på de specifika behov och utmaningar som nyanlända föräldrar kan möta i Sverige, såsom kulturella och språkliga barriärer, och behovet av att förstå och anpassa sig till svenska normer och värderingar som rör familjeliv och jämställdhet. Programmet fokuserar på att hjälpa föräldrar att navigera i den svenska sociala och hälsovårdsmiljön, samt att skapa en balans mellan att bevara sin egen kulturella identitet och att integrera sig i det svenska samhället. Detta görs med målet att positivt påverka barnens uppfostran och välbefinnande.

Syftet med *Föräldraskap i Sverige* är att underlätta integrationen av nyanlända föräldrar genom att ge dem omfattande information och vägledning om det svenska samhället, speciellt i frågor relaterade till familjeliv, föräldraskap och barns rättigheter enligt svensk lagstiftning och FN:s barnkonvention. Genom att bygga broar mellan föräldrarnas ursprungliga kulturella värderingar och de som är typiska för Sverige, främjas jämställdhet och respekt för barns autonomi. Programmet strävar efter att ge föräldrarna en bättre förståelse för deras nya sammanhang och hjälper dem att navigera i sitt nya liv i Sverige.

Dess inriktning mot att hjälpa föräldrar att övervinna kulturella och språkliga barriärer, samt att främja förståelse för svenska normer och värderingar, visar på en logisk koppling mellan de identifierade problemen och programmets specifika insatser. Dessutom är programmets mål att stärka föräldrars kapacitet inom föräldraskap och integration i det svenska samhället, vilket indikerar att insatserna är väl anpassade till de uppsatta målen.

Mellan 2019 och 2021 genomfördes en utvärdering av programmet under ledning av Karolinska institutet och Stockholms Läns Landsting, Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin (Blom, Edenius och

Lindberg, 2021). Utvärderingen visade att deltagande föräldrar upplevde ökad tillit till det svenska samhället, särskilt inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten, och att de hade förbättrat sitt föräldraskap. Dessutom indikerade utvärderingen att föräldrarna fått ökad kunskap om rättigheter och skyldigheter för barn och föräldrar i Sverige, och att det fanns en ökad överensstämmelse med svenska lagar och riktlinjer (Blom, Edenius och Lindberg, 2020). Programmet har inte genomgått någon RCT.

Community Parent Education (COPE)

COPE 3–12 år och 13–17 år är ett föräldraskapsstödsprogram som är utvecklat för att stödja föräldrar med barn som uppvisar utagerande beteenden. Programmet, som har sitt ursprung från McMaster's Children's Hospital i Hamilton, Ontario, har sedan år 2000 anpassats till en svensk kontext och översatts till svenska språket. Programmet är strikt manualbaserat och utformat som en storgruppsmodell, där grupper om 25–30 föräldrar samlas för 7–10 träffar, med varje träff som varar i cirka 2 timmar. Mellan mötena får föräldrarna hemuppgifter där de tillämpar de strategier som de lärt sig under träffarna. Teman i programmet varierar för att passa specifika behov och utmaningar som är associerade med antingen barn- eller tonårsgrupper. Programmet erbjuds av region Västerbotten inom primärvården och av Umeå kommuns socialtjänst via Alkohol och Drogrådgivning- Ingången.

COPE förvaltas av Barn och ungdomspsykiatri inom Region Skåne och rekommenderas av Socialstyrelsen som ett effektivt beteendebaserat föräldraskapsstödsprogram, för barn i åldern 6–11 år som uppvisar eller riskerar att utveckla normbrytande beteenden.

COPE-programmet är särskilt utformat för att möta de utmaningar som föräldrar till barn med utagerande beteenden står inför. Detta inkluderar att ta itu med frågor såsom impulsivitet, brist på problemlösningsförmåga och svårigheter i sociala interaktioner. Genom programmet erbjuds strategier för att förbättra familjekommunikation, minska familjekonflikter, och hjälpa föräldrar att utveckla effektiva metoder för att hantera och förebygga beteendeproblem hos barn. En viktig del av COPE är betoningen på att skapa en konsistent och strukturerad miljö för barnen, vilket är avgörande för att främja positiva beteendeförändringar. Syftet med COPE är att ge föräldrar verktyg och strategier som baseras på principer från inlärningspsykologi och familjeteori. Genom att lära föräldrar hur man hanterar konflikter och skapar en mer harmonisk hemmiljö, syftar programmet till att minska förekomsten av beteendeproblem hos barn och därigenom främja en hälsosam familjedynamik.

Programmet är problemrelevant genom sin fokus på specifika utmaningar som impulsivitet och svårigheter i sociala interaktioner. Det är målrelevant i sitt syfte att ge föräldrar verktyg baserade på inlärningspsykologi och familjeteori för att hantera konflikter och främja en harmonisk hemmiljö.

Uppföljningen och utvärderingen av COPE är en integrerad del av programmet och inkluderar en uppföljningsträff för föräldrar 3–6 månader efter avslutad kurs för att dela erfarenheter och resultat. I intervjuer framkom det att uppföljningsträffen vara ohållbar i praktiken. Programmet har utvärderats i RCT både i Sverige och Kanada och omnämns i systematiska översikter (Alfredsson et al, 2018; Högström et al., 2017; Nystrand et.al., 2019; .Stattin et.al., 2015). Enligt studier har COPE visat sig vara effektivt för att minska barns beteendeproblem, negativa föräldrareaktioner och föräldrastress (Thorell, 2009). En utvärdering av Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) visar att effekterna av COPE jämfört med passiv kontroll inte helt klara, och det finns en brist på studier som undersöker dess förebyggande effekt på barns psykiska ohälsa (SBU, 2021).

Alla Barn i Centrum (ABC)

ABC är ett föräldraskapsprogram som erbjuder stöd och vägledning till föräldrar med barn i olika åldersgrupper: 0–2 år, 3–12 år och 13–18 år. Programmet fokuserar på att bygga starka föräldrar-barn-relationer och förbättra kommunikationen och konflikthanteringen inom familjen. I programmet möts i grupper om 10–14 föräldrar för sessioner som varar i 2.5 timmar, och detta sker 4 gånger under en period av 2 månader. Mellan mötena får föräldrarna hemuppgifter där de tillämpar de strategier som de lärt sig under träffarna. För att leda en ABC-grupp krävs en omfattande utbildning som varar i 4 dagar under en termin. Programmet erbjuds av korskyrkan i Umeå kommun.

Programmet, som togs fram av Stockholm stad, förvaltas sedan 2017 inom ramen för ett forskningsprojekt vid Karolinska institutet (KI) och institutionen för psykologi. KI har även ansvaret för att utvärdera programmet, vilket bidrar till dess vetenskapliga förankring och kvalitetssäkring.

Syftet med ABC-programmet är att stärka och förbättra relationen mellan föräldrar och barn genom att fokusera på effektiv kommunikation, konflikthantering och positivt föräldraskap. Det strävar efter att bidra till barns hälsosamma emotionella och psykologiska utveckling genom att skapa en familjeatmosfär präglad av kärlek, förståelse och respekt. Målet med programmet är att ge föräldrar verktyg och kunskaper för att bygga starka, varaktiga och stödjande band med sina barn. Detta uppnås genom

att lära föräldrar att uppmuntra barnets självständighet och självkänsla, sätta gränser på ett hälsosamt sätt, och skapa en familjemiljö där varje medlem känner sig hörd och värderad. Programmets struktur, med sessioner och hemuppgifter, är utformad för att vara problemrelevant genom sitt fokus på centrala föräldraskapsaspekter och målrelevant genom att syfta till att förbättra föräldrar-barn-relationen.

För att utvärdera effektiviteten av programmet genomförs enkäter före och efter deltagandet, där föräldrarnas erfarenheter av programmet samlas in. Dessa enkäter mäter förändringar i föräldrabetenden och inkluderar frågor om relationen till barnet, samarbete, föräldrasjälvförtroende och gruppledares betenden. Programmet för åldersgruppen 3–12 år har genomgått en RCT i Sverige vilket indikerar att programmet förbättrar upplevd förädrakompetens och barns utveckling och hälsa (Ulfsdotter, Enebrink och Linberg, 2014). Programmen för åldrarna 0–2 och 13–18 år har inte genomgått någon RCT.

Starka mammor – Trygga barn

Starka mammor – Trygga barn är ett specialiserat stödprogram utvecklat av Rädda Barnen för att ge stöd till asylsökande och nyanlända ensamstående mammor. Detta program, som är exklusivt för skyddsökande enligt massflyktningsdirektivet, är utformat för att erbjuda både grupp- och individuell vägledning genom 10 träffar. Programmet är manualstyrt och använder tolkar. Programmet erbjuder stöd i att hantera isolering, kulturella och språkliga barriärer, och ekonomisk utsatthet.

Projektet *Starka mammor – Trygga barn* initierades år 2020 med finansiering från Allmänna Arvsfonden. År 2022 fick Rädda Barnen ytterligare finansiering för att fortsätta och utöka sitt arbete, särskilt för att stödja familjer från Ukraina. Denna utökning understryker programmets anpassningsförmåga och relevans i ljuset av pågående globala händelser och migrationstrender.

Programmet *Starka mammor – Trygga barn* är utformat för att specifikt stödja asylsökande och nyanlända ensamstående mammor. Syftet är att stärka dessa mammors kapacitet att ge sina barn en säker och stabil uppväxt genom att ta itu med de utmaningar de möter, såsom isolering, kulturella och språkliga barriärer, och ekonomisk utsatthet. Huvudmålet är att förbättra mammornas förmåga att bygga sociala nätverk, förstå och navigera i det svenska samhället och dess resurser. Detta innefattar också stöd i att hantera stress och trauma relaterade till migration, samt att bygga ett nytt liv i ett nytt land. Programmet erbjuder både grupp- och individuell vägledning med en praktisk metodik och använder tolkar för att hantera språkbarriärer. Programmet indikerar en mål- och problemrelevans.

Uppföljningen hittills av programmet är inriktade på att fånga upp och belysa deltagarnas egna röster och erfarenheter. Detta görs genom metoder som fokusgruppsintervjuer med deltagarna, vidare enkäter och feedback från gruppledare. Dessa metoder ger en djupare insikt i hur programmet påverkar ensamstående mammors liv och deras förmåga att hantera utmaningar i Sverige. Någon effektmätning framgår inte i slutrapporten (Samzelius, 2023). Programmet har inte genomgått någon oberoende utvärderingsprocess eller RCT.

5.3 Föräldraskapsstärkande gruppverksamhet

Folkbildningens pedagogik kännetecknas av en anpassning av kurser och studiecirklar till deltagarnas unika förutsättningar och behov. Denna inriktning innebär att deltagarna inom folkbildningen ges betydande inflytande över både innehållet i och metoderna för sitt lärande. I linje med denna filosofi används termen "deltagare" framför traditionella termer som "studenter" eller "elever", för att understryka deltagarnas aktiva roll i lärandeprocessen. Denna terminologi reflekterar en värdering av aktivt lärande, där deltagarna engagerar sig i kunskapssökande genom dialog, interaktion och reflektion, snarare än att passivt ta emot information (Folkbildning, 2022). I Umeå kommun finns ett flertal studieförbund, varav arbetarnas bildningsförbund (ABF) och nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet (NBV) specifikt erbjuder föräldraskapsstärkande gruppverksamhet. Vidare grundar sig Rädda Barnens *föräldraforum* i folkbildningens pedagogik. Nedan följer en detaljerad översikt av ovan nämnda föräldraskapsstärkande gruppverksamheter.

NBV: Förälder i ett nytt land

Förälder i ett nytt land, startat 2018/2019 och finansierat genom folkhälsobidrag från regionen, är ett projekt utvecklat av NBV i samarbete med multikulturella föreningar i Västerbotten. Med särskilt fokus på föräldrar från Somalia, syftar programmet till att öka förtroendet för myndigheter och förbättra barnens välbefinnande. Utbildningen leds av en lokal förtroendeperson. Detta program är en studiecirkel som samlas regelbundet och tar upp grundläggande föräldraskapsfrågor, betydelsen av det somaliska språket och kritiskt tänkande. Dess innehåll är berikat genom samarbete med externa föreläsare och pedagogik som inkluderar bok- och videomaterial på somaliska.

Utbildningen inom projektet leds av en person med högt förtroendekapital lokalt och bidrar till programmets attraktionskraft. Programmet finansieras genom bidrag och betalningar till studiecirkelledare. Programmets marknadsföring sker främst genom personliga kontakter och samhällskanaler som moskéer, vilket underlättar spridningen inom målgruppen. Programmet tar itu med grundläggande frågor om föräldraskap, inklusive utmaningar i föräldra-barnrelationer och behovet av att bibehålla en kärleksfull relation till varje enskilt barn trots samhällets krav. Särskild vikt läggs vid betydelsen av det somaliska språket för att underlätta kommunikationen mellan föräldrar och barn, och att stärka föräldrarnas roll i familjen. Vidare fokuserar programmet på samhällsinformation och kritisk tänkande för att skilja fakta från missinformation. Programledaren fångar upp efterfrågan och behov, och anpassar stödet där efter.

Programmets utförande innefattar en lågintensiv process där cirka 100 familjer deltar genom NBV:s nätverk. Material och innehåll för programmet har berikats genom samarbeten med externa föreläsare, men utmaningar som språkbarriärer har påverkat programmets genomförande. Därför har programmet skapat videoklipp för att främja diskussion och underlätta lärandet. En central del av programmets pedagogik är användningen av en bok om barnuppfostran på somaliska, skriven av en författare som också har erfarenhet av COPE-programmet. Dess innehåll, berikat genom samarbete med externa föreläsare och en pedagogik som inkluderar bok- och videomaterial på somaliska, tycks vara utformat för att direkt möta de identifierade behoven hos målgruppen.

Även om programmet inte har genomgått någon oberoende utvärderingsprocess eller RCT, indikerar dess struktur och genomförande en tydlig koppling till både de problem det syftar till att adressera och de mål det avser att uppnå.

ABF Föräldragrupper

ABF:s studiecirkel i föräldraskap är en integrerad del av deras pedagogiska program och är utformade för att främja självstyrt och deltagarledd inläring. Dessa cirkel är avsedda att fungera som plattformar för kunskapsutbyte och erfarenhetsdelning bland deltagarna. Varje studiecirkel drivs av en cirkelledare och är strukturerad kring en specifik studieplan. ABF tillhandahåller de nödvändiga resurserna såsom lokaler och läromedel, men lägger stor vikt vid deltagarnas aktiva roll i att styra sin egen lärandeprocess. Metoden innebär att deltagarna sätts i centrum för lärandet, där de kan dela sina erfarenheter och perspektiv i en öppen och stödjande miljö. Under kommande året planerar ABF att fortsätta sina studiecirkel i föräldraskap inom ramen för medlemsorganisationernas verksamhet. En central frågeställning rör övergången av ledarskapet för dessa cirkel till någon av deltagarna.

När ABF organiserar studiecirkel är det nödvändigt att samla information om deltagarna och där uppstår ett starkt behov från ABF:s sida av att klargöra ABF:s roll som ideell organisation skilt från myndigheter och socialtjänsten specifikt på grund av en stark misstro till myndigheter och socialtjänsten specifikt.

Programmen bygger på en pedagogisk modell som främjar självstyrd och deltagarledd inläring, vilket tyder på en praktisk erfarenhetsbaserad ansats snarare än en strikt vetenskaplig grund. Studiecirkelnas struktur, där deltagarna spelar en central roll i sin egen lärandeprocess, speglar en specifik syn på behovet av att stärka individens förmåga att hantera utmaningar relaterade till föräldraskap, vilket indikerar problemrelevans. Trots att programmet inte har genomgått någon oberoende utvärderingsprocess eller RCT, tyder programmet på målrelevans genom att stärka deltagarnas kompetens inom föräldraskap och främja gemenskap.

Rädda Barnen: Föräldraforum

Föräldraforum, ett initiativ under Projekt ESF, är skapat för att erbjuda mångsidigt föräldraskapsstöd och bygger på samarbeten med lokala aktörer som Ersboda Folkets Hus och ABF. Programmet har vuxit fram efter workshops med lokala föräldrar och är utformat för att göra lokala föräldrar till de drivande krafterna i deras egna gemenskaper. Med starten som lockade 35 föräldrar och 62 barn, erbjuder programmet barnpassning och middag för att underlätta deltagande. *Föräldraforum* fokuserar på att skapa "trygga rum" och adresserar breda utmaningar som kulturkrockar och administrativa hinder. Detta dynamiska och responsiva program är designat för att vara "för föräldrar, av föräldrar", och dess struktur och genomförande visar på en tydlig koppling till både de problem det syftar till att adressera och de mål det avser att uppnå.

Programmet växte fram organiskt och välgenomtänkt efter workshop med lokala föräldrar, behovsanalys och lokal kartläggning av aktörer vilka erbjuder stöd till föräldrar. Programmet drivs med målet att göra föräldrar till de drivande krafterna med Rädda Barnen och Folkets hus som tillhandahåller lokaler och ekonomiskt stöd till en start. Föräldrarna uppmuntras att forma möten själva, vilket ger dem en känsla av ägarskap och delaktighet. Programmet, som initialt är ledda, strävar efter att involvera nyckelföräldrar som kan ta ledarroller och skapa en miljö där föräldrar oavsett bakgrund kan samarbeta och lära av varandra. Innehållet i programmet bestäms utifrån föräldrarnas behov och vilja, vilket gör det dynamiskt och responsivt. Feedback om forumet samlas från olika källor, inklusive sociala medier och lokala kontaktnät, för att kontinuerligt utveckla och anpassa forumet.

Ett centralt tema i forumet är att skapa "trygga rum" för föräldrar och barn, vilket är en process som kräver tid och förtroende. Genom att hitta rätt personer som kan förena och engagera föräldrar, bygger forumet på långsiktighet och skapar en grund för samhörighet och gemenskap. Forumet tar sig an bland annat utmaningar som kulturkrockar och administrativa hinder i Sverige, strävar efter att förena föräldrar från olika bakgrunder, och samtidigt bemöta missinformation om myndigheter. Från intervjuer belyses komplexiteten av föräldraskap där utmaningar en förälder möter är mer omfattande än relationen till sitt barn och samhälle och inkluderar, men är inte begränsade till, bostadsproblem,

arbetsmarknadens variabilitet och ekonomiska hinder. *Föräldraforum* ett innovativt och flexibelt initiativ som bygger på deltagarnas egna erfarenheter och behov där föräldrarna erkänns som aktiva agenter i sitt föräldraskap. Forumet strävar efter att vara för föräldrar, av föräldrar och har goda utsikter till att utvecklas och stärka stödet till föräldrar i Umeå kommun och på Ersboda specifikt.

Programmet har utvecklats efter en grundlig behovsanalys och är utformat för att ge föräldrar en aktiv roll i att forma mötena, vilket skapar en känsla av ägarskap och delaktighet. Dess organiska tillväxt och inriktning på att skapa "trygga rum" för föräldrar och barn, samt adressering av kulturkrockar och administrativa hinder, visar på programmets problemrelevans. Dess mål om att göra föräldrar till de drivande krafterna och skapa en inkluderande och lärande miljö för föräldrar från olika bakgrunder indikerar en stark målrelevans. Forumet är i begynnelsen och har därför inte utvärderats. Inga studier om forumet är initierade.

5.4 Föräldraskapsstöd inom vård och socialtjänst

Det finns ytterligare ett par nivåer av riktat föräldraskapsstöd i form av vård, där olika nivåer av stöd och hjälp erbjuds först efter en bedömning och/eller utredning av barnets och föräldrarnas behov av stöd. Med andra ord tillhandahålls inte dessa stöd på erbjudande basis, utan först efter en bedömning och/eller utredning. Hälsocentraler och vårdcentraler kan ge enskilt stöd i form av vård till föräldrar till barn i olika tillstånd. Region Västerbotten har föräldraskapsstöd i grupp online; programmet utgör en vårdinsats för föräldrar med barn som lider av psykologiska utmaningar. Programmet leds av legitimerade psykologer. Föräldrarna möts 5 gånger över 10 veckor, i grupp om 8 med 2 behandlare under 1,5 timme. Specialistvård, som tillhandahålls av Regionvästerbotten, kan vara nödvändig i mer komplexa fall i vilket föräldraskapsstöd kan ingå. Vidare kan biståndsbedömda insatser erbjudas genom Umeå kommuns socialtjänst efter en utredning. Dessa insatser kan variera beroende på familjens behov och situation och stödet ges enskilt. Slutligen kan stöd till föräldrar erbjudas genom samverkan av flera olika verksamheter, exempelvis "Hälsa, Lärande och Trygghet (HLT)" vilket kan inkludera föräldraskapsstöd och är ett tidigt samordnat stöd i samverkan mellan Umeå kommun och Region Västerbotten. Mer information om befintligt stöd återfinns via närmaste vård/hälsocentral och Umeå kommuns socialtjänst.

5.5 Identifierade behov

I Umeå kommun framträder en brist i föräldraskapsstöd för föräldrar till HBTQIA+ ungdomar som belyses i intervjuer. Denna brist speglar en behovslucka inom existerande föräldraskapsprogram, särskilt i hanteringen av de unika utmaningar som exempelvis föräldrar till HBTQIA+ ungdomar möter. Utmaningar vilka föräldrar till HBTQIA+ ungdomar möter inkluderar svårigheter i att förstå och acceptera barnets identitet, att navigera i komplexa samhällsdebatter och informationsflöden kring HBTQIA+ frågor, samt att hantera olika familjedynamiker.

6. Diskussion

Inom Umeå kommun erbjuds en bred variation av stöd och program till föräldrar till barn i olika åldrar, i olika situationer med olika nivåer av behov. Samtliga insatser är kostnadsfria, syftar till att minst främja barns hälsa, utveckling och välmående, genom att stödja och stärka föräldrarna i sitt föräldraskap.

En av den främsta diskrepansen mellan föräldraskapsstöden i Umeå kommun är typen av relation stödet riktar sig mot 1) mellan förälder och barn och 2) mellan förälder och samhället samt välfärds-systemet. Nationella initiativ, såsom COPE och ABC fokuserar på att hjälpa föräldrar att hantera olika utmaningar som kan uppstå vid barns normbrytande beteenden. Dessa program kan inkludera resurser och rådgivning för att hjälpa föräldrar att förstå och hantera olika situationer och förbättra sin relation till sitt barn. ABC och COPE ska, enligt programmen, inkludera alla föräldrar, dock har dessa program inte anpassat material för icke svensktalande vilket följaktligen exkluderar den gruppen. Lokala COPE grupper har provat att arbeta med tolk och modifierat material vilket var mycket utmanande. Den andra typen av relation som föräldraskapsstöd ämnar sig för, den mellan förälder och samhälle, fokuserar specifikt på föräldrar med utländsk bakgrund med material på flera språk och bruk av tolk vid behov, exempelvis det nationella föräldraskapsstödet FÖS. Därtill finns stöd vilka omfattar både relationen mellan förälder och barn och förälder och samhälle med material på olika språk och bruk av tolk vid behov så som lokala initiativen *Salam Familj*, *Förälder i ett nytt land*, ABF föräldragrupper, Rädda Barnens *Föräldraforum* och nationella *Starka mammor – Trygga barn*. En annan viktig diskrepans är metodval, där ABC, COPE, FÖS, *Starka mammor – Trygga barn* och *Salam familj* är manualbaserade. Studieförbundens föräldragrupper och Rädda Barnens *föräldraforum* bygger på folkbildningspedagogik.

Vid första anblick tycks COPE och ABC eller *Salam Familj* och FÖS utgöra samma stöd, för att förtydliga följer en djupare reflektion av diskrepanser. COPE riktar sig specifikt till föräldrar till barn med utagerande beteenden och är inriktat på att hantera specifika beteendeproblem, medan ABC fokuserar på att bygga starka relationer mellan föräldrar och barn och förbättra den allmänna kommunikationen och konflikthanteringen inom familjen. COPE är en storgruppsmodell. ABC använder mindre gruppstorlekar, fler åldersgrupper och har färre möten samt mer omfattande utbildningar för ledare, vilket tyder på en mer individanpassad approach. *Salam Familj*, ett lokalt initiativ grundat i en lokal lägesbild, riktar sig främst till utrikesfödda föräldrar och bemöter utmaningar relaterade till integration och förälder-barn relation inklusive konflikthantering. Programmet är mycket välanpassat för individer med begränsad skolbakgrund. FÖS, å andra sidan, är ett nationellt initiativ inriktat på att underlätta integrationen av nyanlända föräldrar i det svenska samhället. *Salam Familj* inkluderar en bredare uppsättning aktiviteter och har anpassat föräldraskapsstödet efter vardagspusslet med middag och barnpassning. Manualen är ledande och anpassas tematisk och tidsmässigt efter gruppen i rummet. FÖS, däremot, följer en strikt manual och kräver specifik utbildning för att leda programmet. FÖS följs upp vetenskapligt och kontinuerligt, visar på en mer formaliserad inställning i FÖS jämfört med den flexibla strukturen i *Salam Familj*.

Den ytterligare tongivande diskrepansen i samtliga program är de olika verksamheterna som erbjuder föräldraskapsstöd. Region Västerbotten erbjuder COPE och FÖS, Socialtjänsten erbjuder COPE, Umeå kommun erbjuder *Salam Familj*, Studieförbundens som ABF och NBV erbjuder studiecirkel i föräldraskap, Korskyrkan erbjuder ABC och Rädda Barnen tillsammans med ABF och Ersboda folketshus erbjuder ett föräldraforum. Denna mångfald i tillvägagångssätt speglar en anpassning till olika behov och samhällssammanhang.

Föräldraskapsstödsprogrammen i Umeå kommun uppvisar en mångfald i respektive behovsanalys och riktade målgrupper, utan redundant överlappning eller redundans i deras innehåll eller syfte. Dessa program tycks synergistiskt komplettera varandra genom att adressera ett spektrum av föräldraskapsrelaterade aspekter och behov. Trots detta, framstår det som att ytterligare behov finns inom specifika segment av föräldraskapspopulationen, däribland föräldrar till HBTQIA+ ungdomar. Inkludering av dessa grupper genom antingen nya specialiserade program eller genom att utöka de befintliga programmen skulle inte enbart täcka dessa identifierade gap utan också bidra till en mer inkluderande och omfattande föräldraskapsstödsinfrastruktur. Denna utveckling är kritisk för att kultivera en miljö präglad av acceptans och stöd för mångfald inom föräldraskapet. Eftersom djupgående behovsanalys faller utanför ramen av denna kartläggning bör vidare kartläggning av behov utföras. I intervjuer framkom en viss oro för utmaningar kopplade till digital uppväxt, där ytterligare stöd kan vara nödvändigt. Obesvarade behov understryker vikten av bättre samordning mellan de olika initiativen och en starkare koppling till nationella ramar av MFoF. En kontinuerlig och djupgående analys av dessa potentiella behov är avgörande för att säkerställa en heltäckande och inkluderande föräldraskapsstödsstruktur i Umeå kommun.

Inom ramen för föräldraskapsstöd framträder en betydande dynamik mellan de som erbjuder stöd och mottagarna av detta stöd, vilket väcker frågor kring effektiviteten och relevansen av det stöd som ges. Det är ofta svårt att fastställa om det stöd som erbjuds verkligen möter de underliggande behoven. Insikter från olika sektorer, inklusive civilsamhället och offentliga sektorn betonar nödvändigheten av tidiga insatser (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2023) vilket respondenter tillika vittnar om. Genom att fokusera på tidiga och förebyggande åtgärder kan systemet för föräldraskapsstöd bli mer effektivt i att hantera och förebygga framtida komplexitet. Denna strukturering av stödsystem kräver en integrerad förståelse för de mångfacetterade och ofta sammanflätade sociala och ekonomiska faktorer som påverkar familjevälståndet. Stödinsatser för föräldrar kan sträcka sig väsentligt bortom den traditionella rådgivningen kring barnuppfostran. Det är viktigt att erkänna att föräldrar konfronteras med en mosaik av utmaningar som kan kompromettera deras kapacitet att tillhandahålla optimal omsorg. Dessa utmaningar inkluderar, men är inte begränsade till, bostadsproblem, arbetsmarknadens variabilitet och ekonomiska hinder, vilket kan göra att även föräldrar med exceptionella föräldrafärdigheter finner sig otillräckliga, begränsade av realiteter såsom behovet av att utföra flera arbeten. Detta underminerar deras förmåga att vara närvarande och utöva dessa färdigheter effektivt. Således understryker det betydelsen av en holistisk syn på föräldraskapsstöd, som inte bara fokuserar på integration- och uppfostringsprinciper utan också på de socioekonomiska dimensioner som påverkar familjelivet.

Samtliga föräldraskapsstöd i Umeå kommun konfronteras mer eller mindre med utmaningar i sitt arbete att nå ut till de avsedda målgrupperna. En framträdande svårighet är relaterad till språk- och kulturskillnader. Dessa skillnader kan utgöra hinder för effektiv kommunikation och förståelse, vilket potentiellt påverkar programmets spridning och därmed effektivitet. Brist på information och medvetenhet om programmen kan leda till att potentiella deltagare inte är informerade om tillgängliga stöd. Dessutom kan schemaläggning och geografisk placering av programmen inte alltid vara optimalt anpassade till målgruppens behov, vilket begränsar tillgängligheten. Förtroende och engagemang är centrala aspekter i implementeringen av dessa program. Att etablera förtroende mellan programdeltagare och organisationer är en utmaning, särskilt i sammanhang där det kan finnas en underliggande misstro mot myndigheter och institutioner. Engagemanget hos målgruppen är även beroende av programmets relevans och dess förmåga att möta deras specifika behov. Ledare i program riktat till utrikesfödda föräldrar berättar att kulturell kompetens är en viktig egenskap för ledare inom föräldraskapsstöd, vilket innefattar förmågan att anpassa språkbruk och undvika att ge direktiv på ett auktoritärt sätt. Denna kompetens bidrar till att främja acceptans för olika kulturer snarare än att enbart försöka åstadkomma attitydförändringar. Ledare beskriver att i Sverige, där samhället tenderar att vara individualistiskt och sekulärt, krävs det en balanserad hållning från ledarens sida, som kombinerar öppenhet och tillåtlighet och samtida tydlighet kring lagstiftningen. Resurs- och budgetbegränsningar är ytterligare faktorer som påverkar programmets genomförande och räckvidd. Begränsningar i finansiella resurser, personal och material kan inverka på programmets kapacitet att effektivt nå och engagera en bredare målgrupp.

Det finns en stor potential för företag att bidra till dessa initiativ genom partnerskap, resursallokering och innovation. Denna potential för samarbete mellan offentlig och privat sektor bör utforskas mer för att stärka och diversifiera föräldrastödets effektivitet och räckvidd. En annan viktig aspekt är hållbarheten i finansieringen av dessa program. Det är avgörande att säkerställa att de finansiella resurserna som allokeras till föräldrastödsprogram är adekvata och hållbara över tid. Det innebär att vi måste ha en tydlig bild av kostnaderna för dessa program och hur de kommer att finansieras på lång sikt. Kontinuerlig utvärdering och anpassning av programmen är nödvändig för att säkerställa att de är anpassade till och uppfyller målgruppens behov och förväntningar.

Vid en diskussion av föräldraskapsstöd och anpassning lämpar sig en reflektion över effektmätning och kontroll. Även om ett metodbaserat stöd ger en grund för uppföljning och mätning av effektivitet, bör det inte förbises att frånvaron av en stringent metodologi och kontroll inte nödvändigtvis innebär att stödet är ineffektivt. Detta påminner om den komplexa naturen av sociala interventioner, där kvantitativa mätningar inte alltid fångar den fulla bredden och djupet av påverkan. Dessutom kan ett alltför starkt fokus på metoder och mätbar effektivitet leda till en snäv syn på framgång och misslyckas med att erkänna värdet av mer subjektiva, kvalitativa aspekter av stöd, såsom individuella upplevelser och känslomässiga reaktioner. Därför är det nödvändigt att beakta efterfrågan av evidensbaserade metoder med en förståelse för att vissa aspekter av föräldraskapsstöd kanske inte lätt kan mätas. Detta öppnar upp för en diskussion om vikten av att utveckla och tillämpa blandade metoder som kombinerar både kvantitativa och kvalitativa forskningsstrategier för att få en mer fullständig bild av effektiviteten hos dessa stödprogram. En sådan tillnärmning kan ge insikter som inte bara baseras på mätbara utfall utan också på de subtila, men betydelsefulla, förändringarna i individuella och familjeorienterade dynamiker.

RCT-studier tillåter utredare att fastställa kausalitet genom att slumpmässigt tilldela deltagare till olika grupper, vilket minskar risken för förvrängning och ger en tydligare bild av interventionens effektivitet. Denna metodik är särskilt viktig i en tid där resurser är begränsade och det finns ett behov av att rikta insatser där de har störst potential att göra skillnad. Genom att kombinera RCT med rigorösa kvalitativa utvärderingar kan forskare och praktiker få en mer nyanserad bild av hur och varför vissa insatser fungerar. Kvalitativa metoder kan bidra till att förstå de subjektiva upplevelserna och de känslomässiga reaktionerna av stöd, medan RCT ger en stark grund för att bedöma den generella effektiviteten av programmet. Denna kombinerade metodik möjliggör en mer holistisk utvärdering och kan leda till utvecklingen av mer målinriktade och effektiva stödprogram. Att integrera både kvantitativa och kvalitativa metoder i utvärderingen av föräldraskapsstöd är därmed inte bara önskvärt utan nödvändigt för att säkerställa att stödprogrammen är både effektiva och känsliga för de individuella behoven och omständigheterna hos familjer. Därför är RCT och rigorösa utvärderingar avgörande komponenter i strävan att förbättra och optimera stöd för föräldrar och familjer.

7. Sammanfattning

I den initiala fasen av rapporten kontextualiserades föräldraskapsstödet betydelse i Umeå kommun, med särskilt fokus på dess relevans i att hantera frågor relaterade till segregation och samhällsintegration. Det framhålls att Umeå kommun tidigare har sett en fragmenterad approach till föräldraskapsstöd. Detta landskap av föräldraskapsstöd krävde en kartläggning för att uppnå en mer samordnad och effektiv ansats, särskilt i ljuset av en betydande finansiell satsning av den svenska regeringen till stöd för föräldraskapsprogram.

Vidare presenterar rapporten en detaljerad genomgång av de nuvarande föräldraskapsstödsprogrammen inom Umeå kommun. Denna genomgång visar på en heterogenitet i programmens struktur, som omfattar universella stöd, samt riktade initiativ som anpassas efter specifika behov och samhällssammanhang. Dessa program tycks fungera synergistiskt för att adressera ett brett spektrum av föräldraskapsrelaterade frågor. Trots programmets mångfald och omfattning, finns det fortfarande behov vilka inte möts av något föräldraskapsstöd idag. Detta understryker behovet av att vidareutveckla och integrera andra grupper i det befintliga stödsystemet. Vidare framhålls vikten av att adressera utmaningar som språk- och kulturskillnader, samt att säkerställa programmets relevans och tillgänglighet för dess målgrupp.

För att möta dessa utmaningar och behov, bör fokus riktas mot att förstärka samordning av föräldraskapsstödsprogram för att maximera effektivitet och inkludering. Detta kan uppnås genom ökad kunskap om varje enskilt program inom respektive verksamhet och ökad kommunikation mellan verksamheter för att vidarebefordra föräldrar som söker hjälp vilka inte lämpar sig för det specifika program som erbjuds i den egna verksamheten. Vidare utveckla nya initiativ eller utöka befintliga program för att inkludera föräldrar till HBTQIA+ ungdomar och andra målgrupper vilka stöd inte i dagsläget är anpassat för, samt att säkerställa att programmen är kulturellt sensitiva och tillgängliga på flera språk. Kulturell sensitivitet och språktillgänglighet är en betydande utmaning för lokala verksamheter med nationella program vilka inte är specifikt utformade för utrikesfödda föräldrar

då lokala grupper inte har mandat från nationella styrningen att modifiera programmen efter lokala omständigheter.

Tidigt förebyggande insatser presenteras av respondenterna som av högsta prioritet. En viktig komponent i denna plan om tidigt förebyggande insatser är att erkänna och adressera de socioekonomiska utmaningar som föräldrar står inför, vilket kräver en holistisk syn på föräldraskapsstöd. Detta inkluderar att ta hänsyn till faktorer som bostadssituation, arbetsmarknadens variabilitet och ekonomiska hinder. Vidare krävs en omfattande behovsanalys, inklusive föräldrars och barns röster och erfarenheter innan beslut fattas om framtiden för föräldraskapsstödet i Umeå kommun. Detta för att säkerställa att bevarandet av befintliga initiativ och skapandet av potentiellt nya initiativ omfattar samtliga behov.

För överlevnaden av program är det av största vikt att säkerställa hållbar finansiering. Det innebär att respektive program bör ha en tydlig bild av kostnaderna och plan på hur de kommer att finansieras på lång sikt. För att utöka resurserna och stärka föräldraskapsstödet effektivitet och räckvidd, bör samarbete mellan offentlig och privat sektor utforskas. Detta kan innebära partnerskap, resursallokering och innovation. Slutligen bör samtliga program följas upp av oberoende aktörer i syfte att utveckla programmen och utgöra kunskapsgrund inför beslut av resursallokering. Genom att implementera dessa åtgärder kan Umeå säkerställa en mer omfattande och effektiv föräldraskapsstödsstruktur som möter de aktuella och framtida behoven hos dess invånare.

8. Litteraturlista

Alfredsson, E. K., Thorvaldsson, V., Axberg, U., & Broberg, A. G. (2018).

Parenting programs during adolescence: Outcomes from universal and targeted interventions offered in real-world settings. Scandinavian Journal of Psychology, 59, 378–91.

Brå (2016) '5. Uppföljning', in Samverkan: I Lokalt Brottsförebyggande Arbete. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ), pp. 82–83.

Blom, L., Edenius, A. & Lindberg, L. (2021). Slutrapport från uppföljningen av programmet *Föräldraskap i Sverige*. Centrum för Epidemiologi och Samhällsmedicin. Region Stockholm och Karolinska Institutet.

Eisner, M., Nagin, D., Ribeaud, D., & Malti, T. (2012). *Effects of a universal parenting program for highly adherent parents: a propensity score matching approach.* Prevention Science, 13, 252–266. doi:10.1007/s11121-011-0266-x

Folkbildningsrådet (2022). *Folkbildning.* <https://www.folkbildningsradet.se/folkbildning/> (Hämtad: 27 November 2023).

Hanberger, A. (2020) *Umeå växer tryggt och säkert: hur satsningen är tänkt att fungera, utsikterna att lyckas och hur den kan utvecklas.* Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap. [FULLTEXT01.pdf \(diva-portal.org\)](#) (Hämtad: 27 November 2023)

Havighurst, S. Wilson, K. Harley, A. Prior, M. (2009) *Tuning in to kids: an emotion-focused parenting program—initial findings from a community trial,* Journal of Community Psychology, 37(8). <https://doi.org/10.1002/jcop.20345>

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (2022). *Föräldrar som särskilt Behöver Uppmärksammas.* <https://mfof.se/foraldraskapsstod/brottsforebyggande-foraldraskapsstod/foraldrar-som-sarskilt-behoover-uppmarksammas.html> (Hämtad: 27 November 2023).

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (2022). *Risk- och skyddsfaktorer för ett normbrytande beteende.* <https://mfof.se/foraldraskapsstod/brottsforebyggande-foraldraskapsstod/risk--och-skyddsfaktorer.html> (Hämtad: 27 November 2023).

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (2022). *Översikt av program och metoder för föräldraskapsstöd.* <https://mfof.se/foraldraskapsstod/program-och-metoder-for-foraldraskapsstod---soksida.html> (Hämtad: 27 November 2023).

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (2023). *Brottsförebyggande Föräldraskapsstöd.* <https://mfof.se/foraldraskapsstod/brottsforebyggande-foraldraskapsstod.html> (Hämtad: 27 November 2023).

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (2023). *Effekter Av Föräldraskapsstöd (2023)* <https://mfof.se/foraldraskapsstod/effekter-av-foraldraskapsstod.html> (Hämtad: 30 November 2023).

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (2023) *Föräldraskapsstöd I åldrarna 6-18 år.* <https://mfof.se/foraldraskapsstod/brottsforebyggande-foraldraskapsstod/foraldraskapsstod-6-18-ar.html> (Hämtad 27 November 2023).

Nystrand, C., Feldman, I., Enebrink, P. & Sampaio, F. (2019). *Cost-effectiveness analysis of parenting interventions for the prevention of behaviour problems in children.* PloS One, 14, e0225503.

Regeringskansliet (2023). *Regeringen Stärker föräldraskapsstödet Genom Nytt Statsbidrag.* <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/06/regeringen-starker-foraldraskapsstodet-genom-nytt-statsbidrag/> (Hämtad 27 November 2023).

Samzelius, T. (2023) *Starka mammor – Trygga barn – En rapport om asylsökande och nyanlända ensamstående mammors situation i Sverige.* rep. Sverige: Rädda Barnen.

SBU (2021). *Program för att förebygga psykisk ohälsa hos barn: en systematisk översikt och utvärdering av medicinska, hälsoekonomiska, sociala och etiska aspekter.* Stockholm: Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU); SBU Utvärderar 339. (Hämtad: 27 november 2023) <https://www.sbu.se/339>

Stattin, H., Enebrink, P., Özdemir, M. & Gionnotta, F. (2015). *A national evaluation of parenting programs in Sweden: The short-term effects using a RCT effectiveness design.* Journal of Consulting and Clinical Psychology, 83, 1069-84. doi:10.1037/a0039328

Thorell, L. (2009). *The Community parent education program (COPE): Treatment effects in a clinical and a community-based sample.* Clinical Child Psychology and Psychiatry, 14, 373–87.

Ulfsdotter, M., Enebrink, P. & Lindberg, L. (2014). *Effectiveness of a universal health-promoting parenting program: a randomized waitlist-controlled trial of All Children in Focus.* BMC Public Health, 14:1083.

7. Bilaga

Schema över föräldraskapsstöd i Umeå kommun

Schemat innehåller information om olika former av föräldraskapsstöd i Umeå Kommun, höstterminen 2023. Schemat beskriver målgruppen för respektive stödprogram, vilken typ av stöd som erbjuds, var det hålls, hur det genomförs, vilken organisation som ansvarar för det, och kontaktuppgifter för ytterligare information.

	Stöd	Vad	Plats (OBS plats och lokal kan variera)	Hur	Organisation (OBS kan komma att förändras)	Kontaktinformation
Offentlig sektor	Salam Familj	0–12 år och 13–19 år. Stöd, inkl middag och barnpassning, till utrikesfödda föräldrar, anpassat för individer med kort skolbakgrund och analfabetism. Språktolkas.	Förskolor och skolor på Ersboda	5 träffar, manualbaserad, varje träff varar ca 2h.	Umeå kommun	090-16 41 45, 070-274 27 97 josefin.denman@umea.se
	FÖS	0–18 år. Stöd till utrikesfödda föräldrar. Språktolkas.	Ersboda familjecentral	5 träffar, manualbaserad, varje träff varar 2,5h.	Region Västerbotten och Umeå kommuns socialtjänst	090-785 44 57, 076-141 13 19 charlotte.johansson@umea.se
	Cope Barn	3–12 år. Stöd till föräldrar med barn som uppvisar utåtagerande beteenden.	Ålidhems och Backens Familjecentraler.	7–10 träffar, manualbaserad, varje träff varar 2h. Storgruppsmodell. Hemuppgifter.	Region Västerbotten och Umeå kommuns socialtjänst	https://www.umea.se/omsorgochhjalp/familjbarnochungdom/stodtillfamiljen/foraldraskapsstod/anmalancope312ar.4.6fe98f0817d74839dbf1e7b.html
	Cope Tonår	13–17 år. Stöd till föräldrar med barn som uppvisar utåtagerande beteenden.	Alkohol- och drogrådgivning, Ingången	7–10 träffar, manualbaserad, varje träff varar 2h. Storgruppsmodell. Hemuppgifter.	Umeå kommuns socialtjänst	https://www.umea.se/omsorgochhjalp/familjbarnochungdom/stodtillfamiljen/foraldraskapsstod/anmalancope312ar.4.758f4aa61806387b7fc751e.html
Ideell sektor	Starka Kvinnor, Trygga Barn	Exklusivt för skyddsökande från Ukraina enligt massflyktningsdirektivet. Språktolkas.	Hagaborg	10 träffar, manualbaserat grupp- och individuellt stöd.	Rädda Barnen	infonord@rb.se
	Föräldraforum	Stöd, inklusive middag och barnpassning, till utrikesfödda föräldrar som bor på Ersboda. Precis i uppstart.	Ersboda Folketshus	Enligt folkbildningens pedagogik och föräldrar som centrala medskapare.	Rädda Barnen	infonord@rb.se
	Studiecirklar i föräldraskap	Stöd till samtliga föräldrar	Ersboda	Varje studiecirkel drivs av en cirkelledare och är strukturerad kring en specifik studieplan.	ABF	info.umearegionen@abf.se 076-851 21 64 ia.lamaj@abf.se
	Förälder i ett nytt land	Stöd till somaliska föräldrar. Språktolkas.	Centrum	Studiecirkel och drivs av en cirkelledare. 6 träffar och strukturerad kring en bok.	NBV	norr@nbv.se
Privat sektor	ABC	0–2; 3–12; 13–17 år. Stöd till samtliga föräldrar.	Centrum	4 träffar, manualbaserat, varje träff varar 2,5h. Hemuppgifter.	Korskyrkan	090-204 04 00 info@korskyrkanumea.se
Vård, offentlig sektor <i>OBS: Vårdinsats. Kontakta Kontaktcenter barn och unga psykisk hälsa.</i>	Digital föräldrautbildning	Vårdinsats till barn 6–12 år och 13–17 år med psykologiska och psykiatriska diagnoser eller problematik genom stöd till föräldrar.	Online	5 träffar, manualbaserat där varje träff varar 1.5h. Hemuppgifter. Leds av leg. Psykologer.	Region Västerbotten	Kontaktcenter barn och unga psykisk hälsa Västerbotten, tel: 1177, knappval 2 https://www.1177.se/Vasterbotten/liv--halsa/psykisk-halsa/att-soka-stod-och-hjalp/digital-foraldranutbildning--psykisk-halsa-hos-barn-och-unga/

Om rapporten

Denna rapport erbjuder en systematisk kartläggning av föräldraskapsstöd i Umeå kommun. Initierad genom en medborgardialog och ytterligare motiverad av regeringens finansiella bidrag, avser kartläggningen att ge en grundlig översikt och identifiera områden för förbättring.